

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:3385

av Olof Lavesson m.fl. (M, C, L, KD)

med anledning av prop. 2015/16:132 Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en ny och bred filmutredning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de föreslagna nationella målen ska kompletteras med mål om ökad publik, fler filmproduktioner och större tillgänglighet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de föreslagna nationella målen ska kompletteras med mål om kvalitet och förnyelse och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en plan för hur en ny filmpolitik ska utvärderas av en extern part och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda Svenska Filminstitutets roll och framtida organisationsform och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en plan ska tas fram för att stärka arbetet i skolorna med att ge barn och unga redskap för att kritiskt kunna granska rörliga bilder och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska tas fram förslag för det fortsatta arbetet med att beivra illegal spridning av film på nätet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att bevara, tillgängliggöra och visa det svenska filmarvet genom att fortsätta digitaliseringsarbetet och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda alternativ finansiering av filmpolitiken med utgångspunkt i att nuvarande nivå på bi momsen bibehålls, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur parts- och branschsamverkan kan utvecklas även efter att nuvarande modell med ett gemensamt filmavtal slutat gälla och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till produktionsincitament och finansieringsstimulanser för filminspelning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en handlingsplan med förslag om det fortsatta arbetet med jämställdhet i svensk film och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för att stimulera ökat samarbete med och mellan de regionala filmcentrumen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag som stärker filmens samverkan med övriga konstformer och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag som stärker svensk amatörfilm, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att långsiktigt säkerställa kompetensförsörjningen inom filmområdet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Filmen som konststart kan som få andra konstarter beröra, förändra och underhålla. I sina bästa stunder ställer filmen viktiga existentiella frågor och bidrar till att vidga människors vyer. Samtidigt kan filmen manipulera bilder och påverka enskilda människor och hela folk i fel riktning. Film är en viktig konststart men också en kreativ näring som skapar många arbetstillfällen. Svensk film och svenska skådespelare är starka varumärken som bidrar till en positiv bild av Sverige. Svensk film har ett världsrykte med många prisade regissörer, skådespelare, sminkörer, fotografer och producenter. Detta är inte minst viktigt för ett litet och exportberoende land.

Allt sedan de svenska hemmen fick tv-apparater i mitten av 1950-talet har många förutspått att de svenska biograferna ska dö sottdöden. Vi kan dock konstatera att de svenska biograferna trots hemmabioanläggningar, VOD/SVOD-tjänster som playkanaler, Netflix och HBO Nordic, alltså lever och lockar besökare.

Alliansregeringens satsning på stöd till digitalisering av biografier har inneburit att mindre biografier i glesbygden kan visa scenföreställningar direkt från världens olika scener. Folkets hus, loger och bygdegårdar har på så sätt fått nytt liv genom att de lockar nya grupper av besökare. Biografier är viktiga som kulturinstitutioner. En filmupplevelse i en salong är unik. Det är i en mörk salong sittandes i sköna fåtöljer som vardagen stängs ute och upplevelsen blir som störst. Detta upptäcker generation efter generation svenskar. Politikens uppgift är att stötta dessa för svensk film så viktiga kulturinstitutioner.

Alliansen menar att svaren på stora och viktiga frågor helt lyser med sin frånvaro i regeringens förslag till ny filmpolitik. Till dessa hör frågan om produktionsincitament/ produktionsrabatt för filminspelningar i Sverige, där dagens situation innebär att många filmproduktioner hamnar utanför Sveriges gränser och att filmlandet Sverige har svårt att locka hit internationella filmproduktioner. Den illegala spridningen, som uppskattningsvis kostar svensk film 800 miljoner kronor årligen, nämns bara som ett konstaterande.

Unga människor utsätts idag för rörliga och i många fall manipulerade bilder. Att barn lär sig ett kritiskt förhållningssätt till bilden är viktigt. Detta berör inte heller regeringen. Löftet om mer pengar till svensk film, som under resans gång modifierats till en ambition att inte minska anslagen, uppfylls ej. Filmsverige kompenseras inte i tillräcklig grad för momshöjningen på biobiljetter eller för höjda arbetsgivaravgifter för unga. Effekterna när hushållen får mindre ekonomiska marginaler till följd av skattehöjningar beslutade av S, V och MP riskerar att få negativa effekter avseende antalet biobesökare. Allt detta sammantaget resulterar i att det sannolikt blir ett betydande intäktsbortfall för svensk film.

När regeringen Stefan Löfven tillträdde beskrev man sig som en samarbetsregering. Att denna regering, med ett historiskt svagt parlamentariskt stöd, valde att bryta upp en modell som tjänat svensk film under 50 år utan någon som helst parlamentarisk

förankring var i sig mycket anmärkningsvärt. Brister på relevanta svar i regeringens filmpolitiska proposition kan till del förklaras vid en oskicklig politisk hantering.

En ny filmpolitik?

Den första gången regeringen uttalade sig i filmfrågan var när kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke skrev på DN Debatt den 8 maj 2015. Där slog hon fast att dagens modell med filmavtal skulle brytas upp och ersättas med en statlig filmpolitik. Detta var en stor nyhet som väckte förhoppningar och farhågor i Filmsverige. Efter beskedet, som ministern beskrivit som regeringens viktigaste kulturpolitiska reform under mandatperioden, har dock frågetecknen blivit allt fler. Kritiken har allt eftersom tiden har gått blivit allt starkare. Beskeden från regeringen har varit många och motsägelsefulla. Löften om mer pengar till svensk film har bytts ut mot en ambition att inte minska anslagen. De många frågorna har besvarats med allmänt hållna formulerade ambitioner och löften att återkomma i samband med filmpropositionen.

När regeringen, kraftigt försenad, presenterade sin filmpolitiska proposition grusades dock eventuella förhoppningar tämligen brutalt. Den filmpolitik som regeringen presenterar är svag och saknar svar på stora och för filmen viktiga frågor. Den rödgröna regeringens huvudnummer i den nya filmpolitiken är skapandet av tre branschråd. Svenska Filminstitutet, ett institut som skapades i samband med att modellen med filmavtalet sjösattes i mitten av sextiotalet, blir kvar. Regeringens enda svar på alla filmpolitiska frågor är med andra ord ytterligare sammanträden och en utbyggd byråkratisk överbyggnad.

Framtidens filmpolitik får inte reduceras till ett antal vackra ord om filmens betydelse och allmänt hållna mål för svensk film. Regeringens filmpolitiska proposition förändrar i grunden de organisatoriska förutsättningarna för svensk film. Alliansen menar därför att det behöver tillsättas en ny och bred filmutredning där Filmsveriges parter och organisationer, liksom riksdagens partier, involveras. Propositionen avviker därtill på ett anmärkningsvärt sätt från promemorian.

Filmpolitiska mål och uppföljning

Regeringens besked att säga upp filmavtalet innebär att en 50 år gammal finansieringsmodell försvinner. De mål som regeringen föreslår tar man ifrån den gamla

filmavtalsmodellen och är därmed otillräckliga. Svensk film är idag djupt polariserad. Det görs mycket kvalitetsfilm som gillas av recensenter och även erhåller uppmärksamhet och priser internationellt men som bara lockar några enstaka tusen åskådare. I kontrast till detta har några av efterkrigstidens största svenska publika succéer producerats de senaste åren. Dessa är ”Hundraåringen som klev ut genom fönstret och försvann” samt ”En man som heter Ove”, både dessa byggda på hyllade och storsäljande böcker. Dessa visar att det inte finns någon motsättning mellan kvalitet och publik framgång och att det är relevant att även tala i termer av publika mål. Regeringen väljer dock, i motsats till exempelvis Norge, att formulera allmänt hållna mål som i sak inte är fel men som inte räcker för att kunna utvärdera och utveckla svensk film framöver. De av regeringen föreslagna målen behöver därför kompletteras med tydliga produktions-, publik- och tillgänglighetsmål samt konstnärliga mål.

De mål som regeringen föreslår i sin filmpolitiska proposition är i allt väsentligt de samma som alliansregeringens filmpolitiska mål (prop. 2012/13:22 Bättre villkor för svensk film). En viktig skillnad är dock att ”kvalitet, förnyelse och tillgänglighet” då var den övergripande inriktningen för filmpolitiken. Förnyelse är också ett uttalat mål för den nuvarande nationella kulturpolitiken som helhet. I den proposition som nu föreligger saknas förnyelse helt i de uttalade målformuleringarna, utan att detta motiveras. Alliansen menar att det fortsatt bör vara ett framträdande mål för filmpolitiken att bidra till förnyelse, såväl av konstnärliga uttryck som av produktion och distribution.

Alliansen konstaterar att det, vid sidan av avsaknaden av svar på en rad för filmbranschen helt avgörande frågor, också saknas en idé om hur och på vilket sätt den nya filmpolitiken ska utvärderas. För Alliansen är det viktigt att den nya filmpolitiken utvärderas redan efter några år och att denna utvärdering sker av en extern part. Under alliansregeringen skapades Myndigheten för kulturanalys helt enkelt för att inte Statens kulturråd skulle utvärdera den egna verksamheten. Detsamma ska självklart gälla filmen. Svenska Filminstitutets (SFI) arbete ska regelbundet utvärderas av en extern lämplig part för att successivt kunna göra förbättringar och nödvändiga förändringar av en ny filmpolitik. Hur och av vem bör utredas inom ramen för en ny filmutredning.

Svenska Filminstitutets roll i framtiden?

Svenska Filminstitutet skapades i mitten av sextioalet som ett resultat av det filmavtal som bar Harry Scheins signum. När regeringen nu valt att säga upp filmavtalet och istället gå över till en statlig filmpolitik blir frågan om filminstitutets framtid aktuell. Regeringen har, utan någon djupare analys, valt att ge ett redan idag mäktigt filminstitut ännu mer makt genom att dessa vid sidan av sin vanliga verksamhet också ska utse personer i de tre branschråden. Därtill skall SFI själv ta fram de målkriterier efter vilka den egna verksamheten ska utvärderas. Detta innebär mer makt till filminstitutet och en större byråkratisk överbyggnad kring hela skapandeprocessen. Det rimliga är istället att göra en ordentlig utvärdering av filminstitutets framtid givet de nya förutsättningarna. En ny filmpolitik bör också innebära att en ny organisation för svensk film i dess helhet utreds.

Stärk arbetet med att ge barn och unga redskap att kritiskt kunna granska rörliga bilder

Vi lever i en tid när rörliga bilder präglar vår tillvaro. Unga människor filmar vardagshändelser med sina mobilkameror, många lägger upp klipp på sociala medier, och bloggar och poddar lockar hundratusentals unga följare. Fler kan idag göra film och förverkliga sina konstnärliga drömmar utan att behöva begränsas av ekonomi. Samtidigt kan film som få andra medier manipulera verkligheten. Detta att alla har ständig tillgång till filmkameror innebär risker och gör unga människor sårbara. Detta handlar både om att luras av en manipulerad filmad verklighet men också om att själv bli filmad. De senaste åren har vi tvingats vänja oss vid vittnesmål kring hur inte minst unga tjejer mot sin vilja filmats i olika privata sammanhang och detta har sedan lagts ut på nätet. Vi behöver en filmpolitik som talar om alla sidor av filmmediet, inte för att begränsa unga människors konstnärliga drömmar men för att ge alla barn och unga verktyg att kritiskt granska den rörliga bilden. Detta handlar om rätten till skydd för varje ung människa.

Beivra illegal spridning

Den illegala spridningen, som kostar svensk film uppskattningsvis 800 miljoner kronor årligen, är långsiktigt ett stort hot mot filmen som konststart. Om människor slutar att betala för att se film undergräver detta branschens möjlighet att leva och utvecklas som fri konststart. Sverige behöver en sammanhängande och väl genomarbetad politik för att komma tillrätta med detta växande problem. Regeringen ägnar en dryg sida av

propositionen åt problemet där man landar i en ganska vagt formulerad önskan om fler åtgärder. Det duger inte; det behövs istället en sammanhängande och långsiktig strategi.

Bevara, tillgängliggör och visa det svenska filmarvet

Svensk film har, precis som konstateras i inledningen, en lång historia och under decenniernas gång byggt upp ett världsrykte. Den tekniska utvecklingen ger nya möjligheter att bevara och tillgängliggöra detta kulturarv för allt fler. En modern filmpolitik bör innehålla en idé om hur detta ska ske. Alliansregeringen satsade 60 miljoner på digitalisering, vilket betytt mycket för filmbranschen i stort. Nu behöver filmbranschen svar på frågan hur vi går vidare och vad som är nästa steg i denna satsning. Det är därför viktigt att utreda finansieringen av en fortsatt framtida digitalisering och säkerställa att det svenska filmarvet bevaras och tillgängliggörs i framtiden.

Kraftig momshöjning drabbar biografer och besökare

Regeringens beslut att säga upp filmavtalet innebär att flera finansiärer av svensk film försvinner. Skattebetalarna tvingas kompensera filmbranschen för dessa intäktsbortfall. Regeringen har valt att höja momsen på biobiljetter vilket kommer att slå mot biobesökare liksom enskilda biografägare. Detta är ett hårt slag mot en prövad bransch. Det rimliga bör istället vara att uttala en ambition att återgå till den sexprocentiga biomomsen och utreda en alternativ finansiering byggt på de erfarenheter som 50 år av filmavtal har gett. Detta ligger också i linje med att se filmen som en del av kulturpolitiken i stort. Vill man att filmen ska behandlas som en naturlig del av den övriga kulturpolitiken bör filmen också omfattas av samma sexprocentiga kultur moms.

Utveckla parts- och branschsamverkan

50 år av erfarenheter att samverka genom olika filmavtal måste tas tillvara och utvecklas. Filmavtalet hade brister men också stora förtjänster framförallt avseende samverkan mellan alla branschens parter. Detta riskerar att försvinna med en statlig filmpolitik. Politik är sällan svart eller vit vilket filmfrågan åskådliggör på ett tydligt sätt. Regeringens hantering av filmfrågan innebar att möjligheten att ta tillvara det som var positivt med filmavtalet, ekonomiskt och erfarenhetsmässigt, försvann. En filmavtalsmodell som lagt grund för 50 år av svensk filmproduktion blev plötsligt roten till allt ont. Svaren på filmbranschens alla önskemål blev en statlig filmpolitik.

Regeringens hantering av filmavtalsfrågan att först riva upp avtalet och sedan börja utreda en statlig filmpolitik, vilket är den omvända ordningen mot vad som är rimligt, riskerar att bli ekonomiskt kostsam för oss alla. Skattebetalarna tvingas i den nya modellen att kompensera för ekonomiskt intäktsbortfall och alla biobesökare får dyrare biljettpriser. Detta visar på behovet av att utveckla en modern politik där alla parter erfarenheter tas tillvara. Detta öppnar upp för ett breddat konstnärligt innehåll och förbättrade finansiella förutsättningar för svensk film. Ett sådant tänk saknas helt i den föreslagna propositionen.

Produktionsincitament och finansieringsstimulanser för filminspelning

Sverige har alla förutsättningar att vara ett land som producerar många bra svenska filmer men också lockar utländska filmbolag. Våra städer, vårt kulturlandskap och vår natur ger goda förutsättningar för detta. Många svenska författare förlägger sina historier på hemmaplan men når en mångmiljonpublik utomlands. Mankell, Kallentoft, Larsson, Sjöwall/Wahlöö, Läckberg, Jonasson och Backman är alla exempel på detta. Det som hindrar svenskt filmskapande är de höga kostnader som produktioner är förknippat med. Sverige bör utreda förutsättningarna för att i likhet med många andra länder införa någon form av produktionsincitament för filminspelning. En sådan rabatt skulle öppna upp för internationella filmbolag att förlägga inspelningar i Sverige. Detta skulle långsiktigt stärka svensk film och innebära jobb och nya företag. I samband med att detta utreds bör regeringen ta ett helhetsgrepp och se över övriga möjliga förslag till ytterligare finansieringsvägar in i skapandet av ny film.

Jämställdheten i svensk film

De senaste åren har bredden bland svenska filmskapare avseende kön, ålder och etnisk bakgrund glädjande nog förbättrats. Den tidigare alliansregeringens riktade stöd till kvinnliga filmare och Stockholms filmfestivals stipendium om fem miljoner kronor till kvinnliga filmare har bidragit till att tre av de senaste fem årens Guldbaggar för bästa film tillfallit kvinnliga regissörer. Fortfarande är dock andelen kvinnliga regissörer, producenter och manusförfattare knappt en tredjedel vilket visar att mycket ännu återstår att göra på jämställdhetens område.

En handlingsplan med förslag kring det fortsatta arbetet med jämställdhet i svensk film bör därför tas fram. Det räcker inte med vackert formulerade filmpolitiska mål om jämställdhet; fortsatt utveckling kräver konkreta åtgärder.

Samverkan med andra konstformer

Propositionen saknar konkreta idéer kring hur filmen kan kopplas till övrig kulturpolitik, exempelvis Skapande skola och kultursamverkansmodellen. Filmen vinner långsiktigt på att bevara sin särart i relation med andra kulturella uttrycksformer. Modern kultur handlar om att konstarter samverkar. Vi ser hur framgångsrika svenska filmer som Sällskapsresan blir teateruppsättningar, hur Georg Riedels filmmusik till Astrid Lindgrens texter sjungs in på skiva av Robin och Plura Jonsson, att artisters låtskatter, exempelvis Björn och Benny, blir film med Meryl Streep i huvudrollen, hur storsäljande böcker blir både teater och film och hur film- och dataspelsbranscherna blir allt mer sammankopplade. I en allt mer global och digitalt uppkopplad värld blir avståndet mellan människor, kulturer, länder och kulturella uttryck mindre. Detta är långsiktigt en positiv utveckling som stärker filmens roll som brobyggare och konstform. Därför bör en större framtida filmutredning också ges i uppdrag att ta fram förslag som stärker samverkan med andra konstformer.

Den regionala filmen och den svenska amatörfilmen

De regionala filmcentrumen är viktiga delar av svensk film. Dessa behöver fortsatta stöd men också stimuleras till att närma sig varandra. En modern filmpolitik bör formulera idéer om hur detta ska kunna ske. I regionerna stöds mycket av svensk amatörfilm. En utredning bör därför också titta på incitament för ökat samarbete med och mellan de regionala filmcentrumen samt förslag som stärker svensk amatörfilm.

Kompetensförsörjning på filmområdet

20 000 svenskar jobbar inom film, tv och närliggande verksamheter. Att ta en film från idé till premiär är en spännande och komplicerad process som kräver att människor med mängder av olika yrkeskompetenser bidrar vilket inkluderar exempelvis allt från manusförfattare och regissörer till ljussättare, kostymörer, scriptor och biografpersonal. Det är långsiktigt viktigt att det finns utbildningar av hög internationell kvalitet inom samtliga yrkesområden kopplade till filmproduktion. En filmpolitisk proposition bör självklart innehålla idéer kring dessa för filmen så viktiga frågor samt om ett gemensamt ansvar att utveckla det svenska filmbiblioteket.

Olof Lavesson (M)

Per Lodenius (C)

Eva Wallin (KD)

Bengt Eliasson (L)